

Щодо застосовування понять «межі спеціальних знань експерта» та «межі кваліфікації судового експерта» в різних нормативно-правових актах

Ірина Окуневич

старша наукова співробітниця,
Дніпропетровський НДІСЕ Мін'юсту України, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7250-9477>, e-mail: Okunevych.Iryna@gmail.com

Розглянуто концептуальні та практичні аспекти понять «межі спеціальних знань експерта» і «межі кваліфікації судового експерта», визначено проблеми та надано рекомендації, пов'язані з їх визначенням і застосуванням.

Ключові слова: *межі спеціальних знань експерта; спеціальні знання; межі кваліфікації судового експерта.*

On the Application of the Concepts of Limits of Expert's Specific Expertise and Limits of Forensic Expert's Qualification in Various Legal Regulations

Iryna Okunevych

The paper outlines conceptual and practical aspects of the concepts of limits of expert's specific expertise and limits of forensic expert's qualification, identifies issues and provides recommendations related to their definition and application.

Keywords: *limits of expert's specific expertise; specific expertise; limits of forensic expert's qualification.*

У правовій практиці часто виникає проблема неузгодженості між поняттями, які використовують у різних нормативних актах. Це може створювати юридичну невизначеність і ускладнювати застосування права. Однією з таких проблем є розбіжності між поняттями «межі спеціальних знань експерта» та «межі кваліфікації судового експерта», що вживаються в різних нормативних документах, зокрема в Господарському процесуальному кодексі (далі — ГПК) [1], Цивільному процесуальному кодексі (далі — ЦПК) [2], Кримінальному процесуальному кодексі (далі — КПК) [3], Законі України «Про судову експертизу» (далі — *профільний Закон*) [4], Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі — *Інструкція*) [5] тощо.

Насамперед в ст. 69 ГПК, ст. 72 ЦПК визначено, що експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необ-

хідними для з'ясування відповідних обставин справи [1, 2].

Експертом у кримінальному провадженні, відповідно до ст. 69 КПК, «є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України “Про судову експертизу” на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань» [3].

Визначення «спеціальні знання» на законодавчому рівні відсутнє. У науковій літературі до спеціальних знань судового експерта належать професійні знання та вміння у відповідній галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, набуті особою в процесі навчання та практичної діяльності

за тією чи тією спеціальністю (фахом), крім знань у галузі права. [6, с. 37].

Отже, поняття «межі спеціальних знань експерта» в ГПК, ЦПК та КПК містить обсяг знань, навичок та досвіду, який має експерт у певній галузі, необхідного для надання обґрунтованого та об'єктивного висновку на поставлені йому запитання.

Водночас в ст. 10 профільного Закону визначено, що судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань [4].

Згідно зі ст. 14 профільного Закону [4] та п. 2.3 Інструкції [5] експерту заборонено та є дисциплінарним проступком розв'язання питань, що виходять за межі кваліфікації судового експерта за відповідної експертної спеціальності, зокрема, питань права.

У цьому разі поняття «межі кваліфікації судового експерта» належить до професійної підготовки й компетенції експерта. Воно містить загальний рівень кваліфікації, необхідний для виконання експертиз, що не завжди конкретизується в контексті справ.

Згідно з Положенням про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Мін'юсті України та атестацію судових експертів: *«для присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта працівники НДУСЕ та фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, повинні мати відповідну вищу освіту другого рівня за ступенем магістра, пройти підготовку (стажування), знати теоретичні, організаційні і процесуальні питання судової експертизи та методичні положення і практику їх застосування за відповідною експертною спеціальністю»* [7].

Тобто, профільний Закон [4] та Інструкція [5] визначають, що експерт має відповідну кваліфікацію для виконання експертизи, що охоплює широкий спектр знань і навичок, але не деталізують межі кваліфікації судового експерта.

Розбіжності в концептуальних аспектах тлумачення понять «межі спеціальних знань» і «межі кваліфікації» призводить до правової невизначеності, коли вимоги до

експертів в одних нормативних актах не зовсім збігаються з іншими.

На практиці ж для органів, що призначають експертизи та використовують висновок експерта як доказову базу, складно розрізнити, коли застосовувати поняття «межі спеціальних знань», а коли — «межі кваліфікації». Це своєю чергою може ускладнювати процес призначення експертизи та оцінювання її результатів.

Отже, розв'язання даної проблеми бачимо в проведенні юридичного аналізу та уніфікації термінології в усіх нормативних актах, які так чи інакше стосуються призначення та проведення судової експертизи. Це може бути досягнуто шляхом внесення змін до законодавства або шляхом прийняття нових нормативних актів, які чітко визначають та узгоджують поняття «межі спеціальних знань» і «межі кваліфікації».

Перелік джерел посилання

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> (дата звернення: 02.09.2024).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 02.09.2024).
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12> (дата звернення: 02.09.2024).
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0705-98> (дата звернення: 01.08.2024).
6. Головченко Л. М., Лозовий А. І., Сімакова-Єфремян Е. Б. Основи судової експер-

тизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердь. каліф. судового експерта. Харків, 2016. 928 с.

7. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міні'юсті

України та атестацію судових експертів : затв. наказом Міні'юсту України від 03.03.2015 р. № 301/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0249-15> (дата звернення: 02.09.2024).